

УДК 330.3

DOI:10.5281/zenodo.11872484

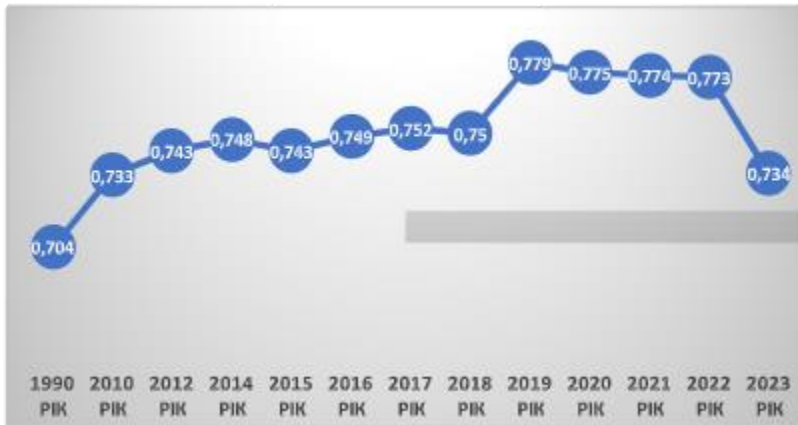
Н.Г. Ушакова, канд. екон. наук, проф. (ДБТУ, Харків)

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ВИРІШАЛЬНИЙ ЧИННИК ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Людський капітал визнаний найціннішим ресурсом сучасної економіки, тому підвищення його якості є першочерговим завданням розвитку кожної країни. В умовах зростання невизначеності економічного розвитку внаслідок природних (екологічні проблеми), соціальних (COVID-19), економічних (фінансові кризи, інфляція), політичних (війна в Україні) криз вирішення цього питання значно ускладнюється. Це підтверджується зниженням Індексу Людського Розвитку (ІЛР) в 2022-2023 рр. в багатьох країнах світу. Для України, в якій щоденно руйнується фізичний капітал, втрачаються природні ресурси і знижується кількість населення, якість людського капіталу розглядається чи не єдиною можливістю для відбудови під час і після війни, а також запорукою ефективного процесу євроінтеграції.

В сучасній економічній літературі людський капітал зазвичай трактується як наявний запас знань, навичок, мотивацій, що формується інвестиціями в освіту, охорону здоров'я, географічну мобільність, пошук інформації тощо та використовується в суспільному виробництві. Підвищення якості людського капіталу має величезний вплив на інноваційно-інвестиційний розвиток держави, визначає рівень її конкурентоспроможності, виступає передумовою підвищення якості життя тощо.

Індекс Людського Розвитку є узагальненим показником для оцінки усереднених досягнень країни за трьома основними вимірами людського розвитку, а саме: довголіття, освіченість, матеріальний рівень життя. Значення ІЛР України, починаючи з 1990 року зростало, але нерівномірно: зниження спостерігалось внаслідок соціально-економічних та політичних криз 1991, 2015, 2019-2023 рр. (рис. 1). Нинішня величина ІЛР – 0,734 – забезпечує Україні лише 100-те місце серед 193 країн в рейтингу 2023 року. Як вказано в новому Звіті про людський розвиток «Вихід із глухого кута: Переосмислення співпраці в умовах поляризованого світу», презентованому Програмою розвитку ООН (UNDP), показник опустився до найнижчого рівня з 2004 року, і важко оцінити всю глибину впливу на Україну повномасштабного вторгнення через складність збору даних, особливо на окупованих територіях [1].

Рисунок 1. Зміни показника Індекс Людського Розвитку в Україні
(складено на основі: [2; 3])

Однією з найбільш постраждалих компонентів формування людського капіталу в Україні експерти визначають освітню складову людського розвитку. Дистанційні та змішані форми навчання, відсутність у учнів повного доступу до освітнього матеріалу через руйнування енергетичної системи, поганий інтернет-зв'язок та незабезпеченість необхідним технічним обладнанням низили якість освітнього процесу. Це також стало однією з причин міграції учнів і викладачів в безпечні країни, насамперед, в країни ЄС, де є умови для отримання якіснішої освіти і самореалізації.

Отже, війна загальмувала людський розвиток України та відкинула національну економіку назад у розвитку на роки. Тому збереження та підвищення якості людського капіталу необхідні для протистояння у війні, післявоєнної відбудови економіки відповідно до нових цифрових стандартів. В майбутньому це дозволить Україні стати цивілізованим партнером для країн ЄС.

Інформаційні джерела

1. Україна залишається країною з високим Індексом людського розвитку – звіт UNDP. URL : <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ukrayina-zalyshayetsya-krayinoyu-z-vysokym-indeksom-lyudskoho-rozvytku-zvit-undp>.
2. Human Development Indices and Indicators 2018. Statistical Update. URL : http://hdr.undp.org/sites/default/files/2018_human_development_statistical_update.pdf.
3. Human Development Report 2023-24. URL : <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24>.